

BUITEN

4^E JAARGANG N^O. 1.

ZATERDAG 1 JANUARI 1910.

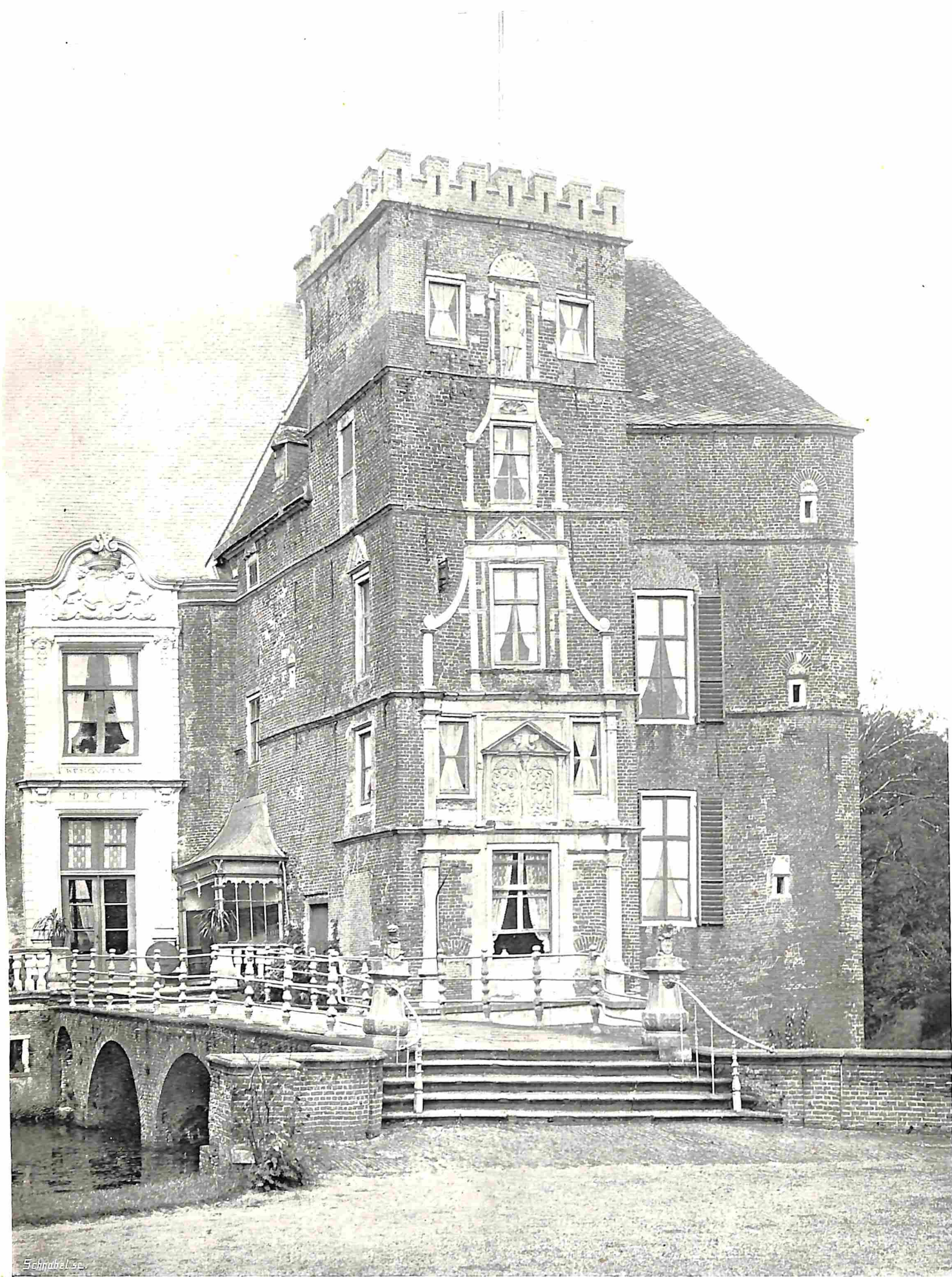

Foto Aug. F. W. Vogt.

DE CANNENBURCH BIJ VAASSEN.

DE VIERKANTE UITBOUW AAN DE ZUIDZIJDE. OUDE EN LATERE INGANG.

BUITEN
Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

INHOUD:

OVERZICHT VAN DE WEEK	BLZ.	2
DE STERRENHEMEL IN JANUARI, DOOR A. A. N.	„	2
TUINSTAD-LITTERATUUR, DOOR J. F. VAN ROYEN.	„	2
DE CANNENBURCH, DOOR F. A. HOEFER, GEÏLLUSTREERD	BLZ. I EN 4—6	
UIT VROOLIJKER DAGEN, DOOR JOS. M. VAN MENS	BLZ.	6
WONDERS OUDHEDEN, DOOR THEO DE VEER, GEÏLLUSTR. „	„	8
SCHAATSENZEILEN, DOOR PIET LELS, GEÏLLUSTREERD.	„	10
AARDSTERREN EN STUIFBALLEN, D. L. DORSMAN CZ., GEÏLL. „	„	12
ARREN OF TIKKEREN?	„	12
SPIEGELING (GEDICHT), DOOR J. WINKLER PRINS	„	12

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoome de afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74-76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
K.Groesbeek & Paul Nijhoff -AMSTERDAM-

OVERZICHT VAN DE WEEK.

20 DECEMBER. Noodlottige brand te Londen in het reusachtige warenhuis van Arding & Hobbs, in Battersea, waarbij een aantal menschen om het leven kwamen of gewond worden.

Dr. Madriz door het Congres tot president van Nicaragua gekozen; hij wordt echter niet erkend door het hoofd der opstandelingen, generaal Estrada.

Afkondiging der wet tot wijziging van het reglement van orde voor de Oostenrijksche Kamer, waardoor de gelegenheid tot het voeren van obstructie wordt beperkt.

21 DECEMBER. Mr. P. J. Troelstra dient bij de Tweede Kamer een voorstel in om één parlementaire enquête in te stellen naar de lintjeszaak.

De Engelsche minister van binnenlandsche zaken Herbert Gladstone tot gouverneur-generaal van Zuid-Afrika benoemd.

De universiteits-commissie te Kopenhagen, aan welke het onderzoek van de door dr. Cook ingezonden bescheiden was opgedragen, verklaart dat de overgelegde stukken niet het bewijs bevatten, dat Cook de Noordpool heeft bereikt. Cook zelf is spoorloos verdwenen.

Moordaanslag te Boekarest op den Rumeenschen minister president Brutiano, die gewond wordt.

22 DECEMBER. Uitvaart van koning Leopold II; plechtige
lijkdienst in de hoofdkerk te Brussel, bijzetting in den konink-
lijken grafkelder te Laeken.

De chef der Petersburgsche geheime politie, kolonel Karpof, door een helsche machine gedood.

Optreden van een nieuw kabinet Beirao in Portugal, het vijfde reeds sedert de troonsbestijging van Manuel II.

Dood van de tooneelspeelster Clara Ziegler.

23 DECEMBER. Inhuldiging van koning Albert van België. De koning legt den eed af in het Fransch en in het Nederlandsch.

De koning van Bulgarije heeft te Weenen een conferentie met graaf Aehrenthal, den minister van buitenlandsche zaken.

Ladislás Lukács tot president van den ministerraad van Hongarije benoemd.

Hevige stormen, gepaard met stortregens en overstromingen, veroorzaken in Spanje groote schade.

24 DECEMBER. Dood van Mr. N. G. Pierson, beroemd staathuishoudkundige, oud-president der Ned. Bank en oud-minister.

*DE STERRENHEMEL
IN JANUARI.*

HET volgende overzicht geeft den stand der *Sterrenbeelden* in den vóóravond (ongeveer 8 uur).
Zenith: Cassiopeia, Giraffe, Perseus;
Noorden: Groote en kleine Beer, Draak, Jachthonden;
Oosten : Eenhoorn, kleine Hond, Kreeft, groote en kleine Leeuw, Lynx, Tweelingen, Wagenman;

Zuidoosten: Groote Hond;
Zuiden: Driehoek, Eridanus, Orion, Ram, Stier, Walvisch;
Zuidwesten: Visschen;
Westen: Andromeda, Hagedis, Pegasus, Vos, Waterman, Zwaan;
Noordwesten: Cepheus, Lier.

Zooals men uit dit overzicht kan zien, geven de Januari-avonden de volle pracht van den Wintersterrenhemel te bewonderen. De Melkweg loopt te 8 uur van het N.W. door het Zenith naar het Z.O. Zijn helderste deelen staan te laag om zeer de aandacht te trekken. Er zijn vier *Algolminima* gemakkelijk waarneembaar, en wel den 2^{en} Januari te 10 uur, den 5^{en} te 7 uur, den 22^{en} te middernacht, en den 25^{en} te 9 uur. In de eerste dagen der maand verschijnen er in den nanacht aan den Oostelijken hemel tamelijk veel vallende sterren, naar hun straalpunt wel *Draconiden* genoemd. In het Westen zal men deze maand op heldere maanvrije avonden het *Zodiakaallicht* als een pluim schuin op den horizon zien staan, met den top naar het Zuiden hellende. Ook het *Oppositielicht* komt nu weer te voorschijn, in het sterrenbeeld Kreeft; de Melkweg maakte dit uiterst zwakke schijnsel in December onzichtbaar.

De *overeffening* neemt deze maand vrij snel toe; de zon, die

De *tijdsvereffening* neemt deze maand vrij snel toe; de zon, die op Kerstmis den klokketijd behoorlijk aanwijst, raakt in het eind van Januari bijna een kwartier achter. Het is altijd weer belangwekkend te zien, hoe hierdoor de avonden in Januari sneller lengen, dan men verwacht. Zie over deze kwestie No. 1 van den jaargang.

Mercurius gaat half Januari meer dan anderhalf uur na de zon onder, en ofschoon de Oostelijke elongatie ditmaal slechts 19° bereikt, is de planeet toch misschien wel in de avondschemering te ontdekken. Nadert nu de zon tamelijk snel; haar schijnbare middel-

Venus nadert nu de zon tamelijk snel; haar schijnbare middel-
lijn neemt van 37" tot 57" toe, haar fase neemt sterk af (zie Bui-
lign neemt van 37" tot 57" toe, haar fase neemt sterk af (zie Bui-
ten II No. 6) en de planeet zal in het einde der maand nog maar
een smallen sikkel in den kijker vertoonen. Den 7ⁿ Januari straalt
de avondster op 42° afstand van de zon in grootsten glans; den
31^{en} is deze afstand nagenoeg gehalveerd.

31^{en} is deze Mars is nog slechts vóór middernacht waarneembaar; de planeet beweegt zich 0°6 per dag naar het Oosten, en nadert dus de zon, die zelve langs de ekliptika een Oostwaartsche beweging van 1° per dag heeft. De schijf wordt steeds kleiner; haai middellijn is in het begin der maand 9", in het einde nog maar 7". Tevens verliest de planeet zeer in lichtsterkte, en de nabijheid van Saturnus, die, zooals ik in No. 49 van den vorigen jaargang vermeldde, cmstreeks 1 Januari op slechts 3° afstand staat, biedt een uitstekende gelegenheid, zich hiervan te overtuigen. De beide planeten verwijderen zich nu vrij snel van elkaar; hun afstand zal den 10^{en} Januari tot 7°, den 20^{en} tot 12°, den 30^{en} tot 17° zijn aangegroeid. Toen Mars in November en December j.l. nog ten Westen van Saturnus stond, was de roode planeet in helderheid verreweg de meerdere; het zal interessant zijn, de lichtsterkte der beide planeten in de eerstvolgende weken onderling te vergelijken.

Jupiter loopt tot het einde der maand langzaam Oostwaarts in het sterrenbeeld Maagd, en bereikt den 30^{en} zijn stilstand; de zon is na éénen al goed waarneembaar.

De *Komeet van Halley* is aanvankelijk veel helderder geworden dan men verwachtte: reeds in de eerste dagen van December was zij in een kijker van 75 m.m. opening duidelijk waarneembaar. Daarna is zij twee weken lang nagenoeg onveranderlijk van de grootte 11.2 gebleven en heeft dus veel waarnemers iets of wat teleurgesteld. Het is bij de bekende en ook hier weer gebleven grilligheid van de licht-ontwikkeling der kometen maar het veiligste, niet te veel omtrent de vermoedelijke helderheid van het hemellicht te voorspellen. Toch zou het mij verbazen, als de komeet niet tegen Februari in een binocle te vinden was. Wie een sterrenkaart bezit, zoek dan even ten Oosten van de ster ϵ Piscium (ϵ van de Visschen).

Verbetering van een storende fout in mijn artikel over den Sterrenhemel van December (III No. 49), die sommige lezers misschien zelf wel reeds hebben gevonden: er is geen zonnevlek *maximum* op de komst, maar integendeel een *minimum*, zoo dat voorloopig de kans om vlekken op de zonneschijf te zien, steeds geringer wordt.

A. A. N.

TUINSTAD-LITTERATUUR.

Town planning and modern architecture at the
Hampstead Garden Suburb. T. Fisher Unwin.
London, 1909. 1/.

E^R is wederom een ondernemen geslaagd, van groot praktisch belang voor de tuinstadbeweging. Helaas kan dit nog niet in Nederlands credit worden geboekt. Ook nu is het in Engeland, het moederland der tuinstadbeweging-metterdaad, dat samenwerking op groote schaal en juist inzicht moeilijkheden van financieelen en wettelijken aard zijn te boven gekomen en dat gebleken is, hoe overwegingen van hoogere orde dan die van winstbejag, oogenschijnlijk moettende leiden tot verlies, ook een financieel welslagen geenszins in den weg behoeven te staan, mits de onderneming op gezonde en zakelijk overdachte grondslagen is gevestigd.

Wat toch is het geval. Ten Noorden van Londen strekt zich

de schilderachtige heide van Hampstead uit, heuvelachtig en boomrijk, in haar afwisseling niet ongelijk aan ons Gooi, aan de verrukkelijke streken bij Nunspeet of in het Sticht. Het bekende „Eton College” bezat veel grond, grenzende aan die heide. En daar Londen zich naar het Noorden sterk uitbreidt, had de zin van bouwgrondspectulanten zich reeds lang op dien eigendom gespitst. Het College was voor afstand echter niet te vinden, tot dat het toegaf aan de aanvraag van de Hampstead Garden Suburb Trust. Deze vereeniging, wier voorzitter is de graaf van Crewe, Staats-secretaris voor de koloniën, stelt zich ten doel aan de zich uitbreidende bevolking van Londen huizen te verschaffen, volop in zon en lucht, door inrichting en uiterlijk waard om tot woning te strekken. Zij verkreeg de beschikbare 240 acres (ruim 97 H.A.) voor den prijs van £ 112.000, of tegen + f 1.38½ de Mz., dat is voor heidegrond, al is deze in de nabijheid van Londen gelegen, zeker niet te geef.

Het doel door deze vereeniging beoogd, wijst er op, dat de uitwerking niet zal leiden tot een tuinstad in den eigenlijken zin, zooals Ebenezer Howard die in zijn grondlegend werk „To Morrow” van 1898, later in 1903 als „Garden-Cities of To Morrow” opnieuw uitgegeven, heeft ontwikkeld.

Met de tuinstad toch — er moge hier in 't kort aan worden herinnerd — wordt bedoeld: volgens een tevoren vastgesteld plan, op billijk verkregen grond de aanleg van een complete stad, die de voordeelen van stad en land vereenigt en daarbij de nadeelen van beide ontgaat. Zij bereikt de voordeelen der stad door haar terreinen open te stellen voor alle klassen en alle instellingen der samenleving. Voor de rijk-voorzien en de minder-bemiddelden, voor de arbeiders en de fabrieksheeren, voor de voorgangers en de toehoorders, voor de meesters en de leerlingen, voor de kunstenaars en de leeken, voor de burgers en de boeren. Deze laatste vinden hun woningen aan den uitersten zoom der stad, die geschikten grond heeft voor land- en tuinbouw en veeteelt, welke bedrijven in de stad het voor beide partijen best gelegen en meest voordeelige afzetgebied vinden. Deze omstandigheid verbonden met eene beperkte bebouwing, die + $\frac{2}{3}$ of meer aan tuinen, grasperken, speelplaatsen en parken overlaat, doet de bewoners alle voordeelen van het landleven genieten, zonder hen in de afzondering, daaraan meestal verbonden, te plaatsen, terwijl tevens de nadeelen van het stadsleven: overbevolking, gemis aan licht en lucht en aan het zoo noodige verband met het natuurleven, zijn voorkomen.

De vele problemen, welke in dezen genialen opzet van Howard zijn begrepen, zoo van economischen en socialen, als van rechtelijken en aesthetischen aard, en die daarin ook een oplossing vinden, maken, dat de tuinstad in een veelzijdige betrekking tot de andere verschijnselen van het moderne leven staat, met dit gevolg, dat de belangstellende ook met de resultaten van ondernemingen, die niet alle elementen der tuinstad in zich hebben, zijn voordeel kan doen.

Dit is het geval met de Hampstead Garden Suburb Trust. Het betreft hier de stichting van een voorstad, — niet dus van een volledige stad — bestemd voor hen, die in de hoofdstad hun werk, doch niet meer de hun passende woning vinden. De wegen echter, langs welke de Trust haar doel heeft bereikt en de omstandigheid, dat zij het heeft bereikt, maken dit voor de tuinstadbeweging van groot practisch belang.

In de eerste plaats is aan den dag getreden, dat thans de donkere jaren in zooverre zijn vervuld, dat ook een niet bijzonderlijk daarvoor onderlegde bevolking, gelegend in de armzaligheid der stadskwartieren met hunne compromissen van onnatuur, genoegzaam verlangen naar een zonniger, natuurlijker en daardoor harmonieuser leven heeft gekregen, om

Aus niedriger Häuser dämpfen Gemächern,

Aus dem Druck von Giebeln und Dächern,

Aus der Strassen quetschender Enge,

in de goud-groene dreven der verder gelegen voorstad „ans Licht” te worden gebracht en zich daar te willen verwerven een eigen woning (geen second-hand), maar beantwoordend aan de behoeften der bewoners — en daardoor persoonlijk; ontworpen door mannen met zuivere gedachten — en daardoor voornaam en bescheiden: een geheel van rustige bekoring. De Trust vermag dan ook als glansrijk resultaat te vermelden, dat binnen één jaar, nadat de eerste spade in den grond was gestoken, van de 120 huizen in dien tijd gebouwd of in aanbouw tot een gezamenlijk bedrag van + f 924.000, bereids 100 waren verkocht en 60 al bewoond. Ja, zoo sterk was de trek, dat een belangrijk aantal huizen reeds verkocht was, vóór een steen nog was gelegd.

Dit resultaat is echter ook voor een groot deel te danken aan de inzichtvolle wijze, waarop de Trust te werk ging en waarbij oplossingen zijn verkregen, die door haar vernuftigen grondslag bijzonder de aandacht trekken. Zij droeg aan twee architecten van den eersten rang, de welbekende Barry Parker en Raymond Unwin op, het plan voor de voorstad te ontwerpen. Wat zij leverden was, zooals te verwachten, van hoog gehalte, doch het waren nog slechts kaarten en in den overgang van deze in de werkelijkheid, daarin ligt voor een stadsaanleg „the question”. Een ontwerper moge al met het meest verfijnde en scherpe inzicht zijn wegen en pleinen, de huizenblokken en hunne tuinen hebben aangegeven, het kan alles worden te niet gedaan door een onoordeelkundigen bouwheer, die, hij mag zoo goed zijn als ge wilt, het meest denkt aan zijn eigen huis, en aan het voldoen van eigen wenschen — niet zelden grillen — zonder veel te letten

op de buurhuizen, noch op hun gezamenlijk effect in de straat.

En erger wordt het, indien de speculatieve bouwver als de kat in het kegelspel komt en, malende om evenwicht of overlegd contrast, er op uit is om uit grond en huizen te halen, wat hij kan, en zoodoende het stadsbeeld, dat den ontwerper voor oogen stond, gewisselijk zal bederven.

In Hampstead werd dit echter voorkomen. Met behulp der moeder-trust werd opgericht de „Garden Suburb Development Company” en aan deze instelling is het te danken, dat de voorstad, voor zoover thans aanwezig, volkomen is geslaagd naar het denkbeeld harer ontwerpers. De Company n.l. moest zorgen voor de bebouwing en zij deed dit als volgt. Zij vatte deze in haar geheel ter hand, evenwel niet eigenzinnig, doch in voortdurende samenwerking met de ontwerpers van het stedeplan, de gegadigden voor woningen en de architecten. Zij vormde een tot dusver overal ontbrekende schakel. En doordat zij het geheel overzag, voeren alle partijen daarbij wel. Door haar grooten greep, waarmede zij niet alleen enkele huizen, doch geheele groepen van gebouwen kon oprichten, was zij niet enkel in staat waardevolle oplossingen te geven voor straathoeken, pleinen en bekoorlijke stadsgezichten, maar bereikte zij tevens, samenwerkend met de stadsontwerpers en zoo noodig aan één architect een gansche groep van huizen opdragende, eene mate van harmonie, die anders in stedenaanleg niet kan worden bereikt.

De gevolgde wijze van werken vormt dan ook voor den aanleg, zoowel als voor de uitbreiding van steden, een belangrijken voortgang in de goede richting, waaraan de behoefte zich meer en meer dringend doet gevoelen.

De voordeelen voor elken nieuw-burger afzonderlijk zijn niet minder groot.

Wie zich eenmaal de gedachte heeft eigen gemaakt, dat evenmin als voor een ander gemaakte en door een ander gedragen kleeren een gepaste dekking vormen, zoo ook een woning niet afgewoond en van vreemde sfeer doortrokken, als uit tweede-hand dient te worden aanvaard, — wie na deze overweging uitziet naar een eigen, voor eigen behoeften geschapen huis, dat hem blijvend zijn leven zal beschutten, die bevindt zich alras in groote verlegenheid: wien als bouwkundige hulp en raadsman te kiezen, opdat de kosten niet groot en het resultaat bevredigend zij; door wien het ontwerp te laten uitvoeren, opdat geen verspilling en geen bedrog insluipen bij het werk; waar het huis te stellen, opdat later niet verlies ontstaat uit een daling in waarde van den grond.

Het zijn al deze dilemma's, die, meer dan wenschelijk, afschrikken van het scheppen van werkelijk „Eigen Haard”.

Een vereeniging als de Development Cy. voorkomt echter deze bezwaren. Na hare oprichting stelde zij zich in verbinding met de eerste architecten van Engeland, onder wie bekende namen, als van Geoffry Lucas, Lutyens, Parker, Unwin, Baillie Scott e.a. Dezen maakten een groot aantal van de meest aantrekkelijke ontwerpen, die als grondtypen in de lokalen der Vereeniging gehangen den toekomstigen huisheer al het gewenschte materiaal geven voor een hem passende keuze. Hij kan zonder extra kosten een geheel nieuw ontwerp voor zich laten vervaardigen en is dan, als hij zijn keus eenmaal heeft bepaald, tegen een bouwsom in eens, in redelijkheid bepaald, van alle verdere moeilijkheden af. De Vereeniging zorgt voor de uitvoering en is daartoe uitstekend in staat, doordat zij, werkende over groote complexen, van aannemers voordeeler voorwaarden kan bedingen dan een alleenstaand particulier, en behalve dit, ook grooter aannemers voor haar werk kan vinden, met het gevolg, dat eveneens werkvolk, die machtige factor in het tot stand brengen van levensvol en waardig werk, in beter gehalte beschikbaar is. Als staaltje in dit opzicht kan dienen, dat in 9 maanden tijd een duizendtal werklieden werden beproefd om een staf van 300 te kunnen vormen.

Behalve deze voordeelen van architectonischen en technischen aard biedt eene instelling als de Development Cy. ook nog het economisch voordeel, dat zij door haar kapitaalkracht in staat is den a.s. huiseigenaar op billijke en veilige voorwaarden gelden op hypotheek te verschaffen of schikkingen te treffen, waarbij de betaling der koopsom in passende verhouding over een uitgebreid aantal termijnen (bijv. 25 jaar) wordt verdeeld. De berekeningen hiervan, die zeer vernuftig zijn gevonden, zijn zoodanig, dat bij gebruikmaking van dergelijke schikkingen, men eigenaar wordt voor een lager bedrag, dan men anders in dien tijd als huurder zou hebben betaald. Ja, de berekeningen zijn zelfs zoover doorgevoerd, dat daaraan tevens een levensverzekering kan worden verbonden, n.l. in dien zin, dat, ingeval men vóór den bedongen termijn van afbetaling, bijv. van 20 jaren, komt te overlijden, geen betaling meer verschuldigd is.

Dat een breed en op zulke gezonde grondslagen gebouwd ondernemen, als der Hampstead Garden Suburb Trust, slaagt, het verwondert niet, — tenminste als men het slagen eenmaal heeft gezien! Vóór het slagen staat de beoordeeling anders. De twijfelmoedigen hebben zich dan nog niet geplooid. Zij vormen eerst nog de breede massa, die uit het haar ontstijgend wantrouwen een sfeer van belemmering ontwikkelt. Daarom te meer verdient een voorbeeld als der Hampstead onderneming alle aandacht tot leering en sterking, waaruit dan de vruchtbare gevolgen ook in ons land mogen groeien. Dit is daarvoor voldoende rijk aan de noodige financieele, sociaal-voelende en artistieke krachten. Hopen wij, dat door de thans hernieuwde propaganda voor de tuinstadbeweging in Nederland een nieuw en dadenrijker tijdperk wordt ingeluid.

J. F. VAN ROYEN.

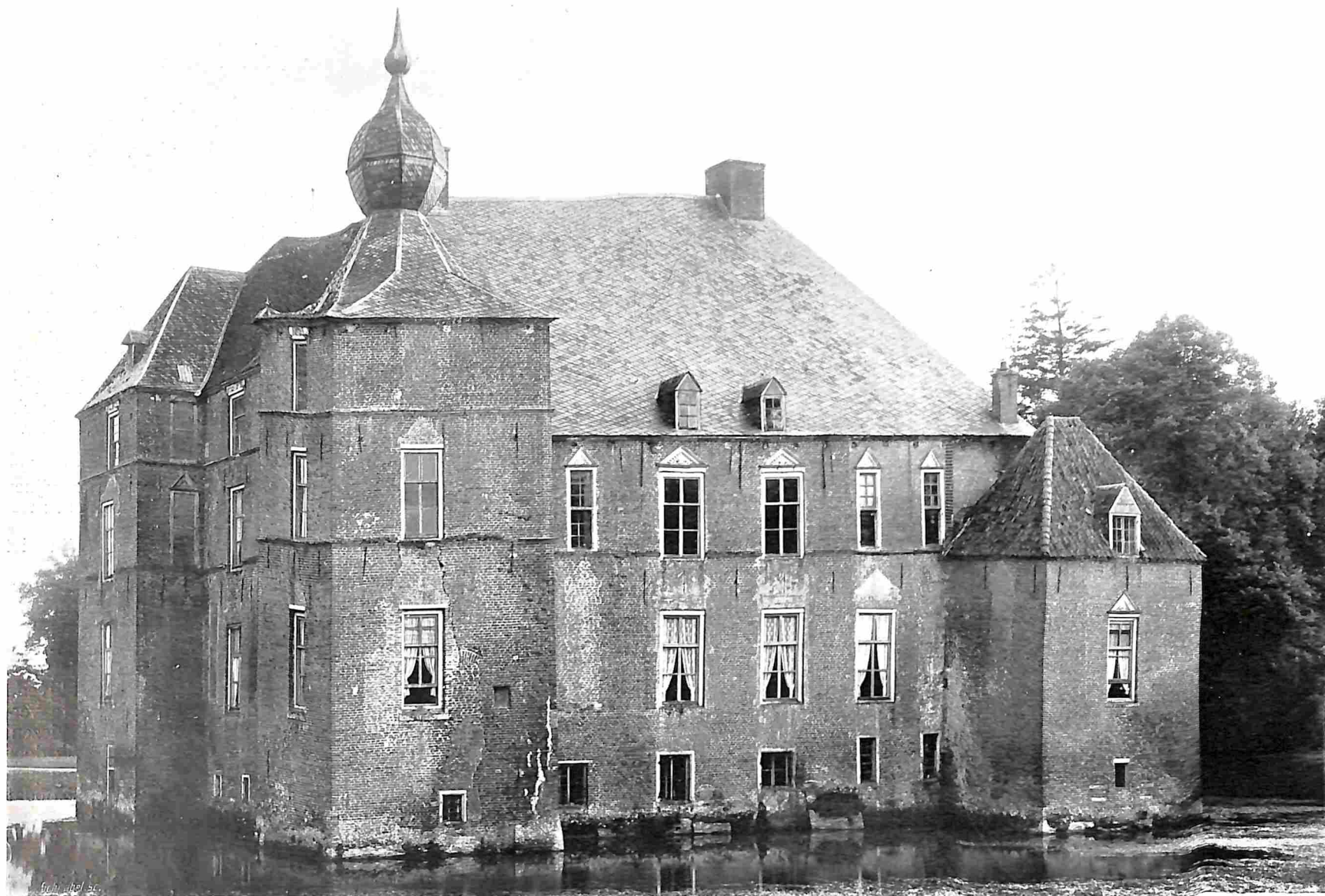

Foto Aug. F. W. Vogt.

DE CANNENBURCH. NOORD-OOSTZIJDE.

DE CANNENBURCH.

ER zijn namen, die men niet hooren kan, of onmiddellijk staan ons voor den geest aangename herinneringen uit de kinderjaren of uit rijperen leeftijd. Tot hen behoort de naam Gelderland. Of zeg mij welke van onze provinciën biedt in een kort bestek die rijke afwisseling, hetzij gij aan de boorden der rivieren of riviertjes genoten hebt van al de bekoring van een waterland, of van een rijk land, of dat gij u verlustigdet in vergezichten, het landschap in zijn hoogten en laagten, of ook van die droomerige heide met haar zacht weemoedige tonen. Maar hoe ook gestoffeerd, het zijn en blijven zonnige herinneringen, omdat de meeste uwer Gelderland in den zomer bezoeken, wanneer de gezonde Geldersche lucht den rustzoekende verademing schenkt. Maar ook in voor- en najaar, wanneer de wolken wedijveren met het landschap in tinten, gaat er bekoring uit van die Geldersche drevén en het is niet te verwonderen, dat de Geldersman prat gaat op zijn land. Wij zullen ons niet begeven in diepzinnige beschouwingen en vragen, waarom die belangstelling in Gelderland zich meestal bepaalt in genieten. Waarom de kinderen op school nog steeds zooveel of zoo weinig leeren van hun vaderlandsche geschiedenis, die zich meestal voor hen beperkt tot Holland, al staan de Geldersche graven en hertogen minstens even hoog als de Hollandsche graven en al heeft Gelderland een historische ontwikkeling evenals Holland.

Maar die ontwikkeling, zou men ondeugend kunnen opmerken, is samengestelder en dus moeilijker dan de Hollandsche en stellig van oudere dagteekening. Doch zooals wij reeds zeiden: 't is niet ons doel om met den lezer te kibbelen of hem onaangenaam te zijn door hem gebrek aan kennis van de Geldersche geschiedenis te verwijten. Toch is 't wellicht niet overbodig er even op te wijzen, dat Gelderland eens in kwartieren verdeeld was en dat een daarvan de Veluwe was, waarvan men wel eens sprak als van den kalen rok met rijken zoom. Die omschrijving is kenschetsend, zij wijst op armoede en rijkdom en hierdoor vanzelf op afwisseling, gelukkig steeds, omdat het Gelderland geldt, op een aangename, veelkleurige.

Het kasteel, waarover wij spreken zullen, ligt dicht bij den zoom, dus vanzelf in een aantrekkelijke omgeving, dicht bij die plek waarheen elk rechtgeaard Nederlander zoo dikwijls in gedachten zijn schreden richt. Is het wel noodig te zeggen,

dat ik het Loo bedoel! Beide, de Cannenburch en het Loo, hebben, zooals wij zien zullen, historische herinneringen gemeen, al doet de volksmond hun soms geweld aan. 1)

Doch laat ons zien wat de geschiedenis ons van den Cannenburch weet te vertellen. Wij moeten hiervoor menig feit uit het verleden opdiepen en krijgen reeds bij het eerste een denkbeeld van sterkte, want wij lezen, dat het huys tho Cannenborch of Cannenburh als heerenhuys in 1372 aan den Graaf van Blois met het leger der Heeckeren's acht dagen tegenstand bood.

Dat het een sterkte was, waarmede ook met het oog op zijne bewoners rekening gehouden moest worden, blijkt uit den brief van 1 Juni 1378, waarin hertog Willem aan die van Elburg veiligheid en vrijgeleide gaf ook voor „die van der Cannenborch”. Wanneer men leest van zoo'n huis, zou men ook zoo gaarne weten de uitgestrektheid der bezitting. Helaas zijn de berichten uit dien tijd niet scherp omlijnd, en alleen een opsomming van hetgeen er toe behoorde kan ons een denkbeeld geven. Zoo blijkt de bezitting, den 1^{en} December 1387, bestaan te hebben uit: „dat huys, hof, mollen ende guyt ten Cannenborgh mit allen synen toebehooren, gelegen in den kirspil van Vaessen”.

Latere bezitters breidden het goed uit, en bij het hernieuwd opsommen worden soms gedeelten duidelijker. Zoo wordt die „mollen” de watermolen, waarvan een nazaat tot ons kwam.

Wij zullen niet elke vergrooting vermelden, toch mogen wij dat bosch „de Vogelhegge” niet vergeten, die konijnenwaranden te Niersen, Vaassen en Emster Enk, die in 1634 er bijgevoegd werden, want welke jager — vooral in dien tijd — zou 't u vergeven, wanneer zoo iets onvermeld bleef! Het spreekt vanzelf, dat later, in de XVII^{de} eeuw, de op de Veluwe zoo talrijke papiermolens ook onder de bezittingen voorkomen.

Maar of een bezitting groot of klein is, doet er op slot van rekening weinig toe, hoofdzaak is het bezielend wezen, de bestierder, de eigenaar. En in dat opzicht kon zich eens de Cannenburch meten met elk kasteel in Nederland, want hier woonde Marten van Rossem. De kracht zijner persoonlijkheid

1) Voor hen, die uitvoeriger gegevens wenschen omtrent den Cannenburch, wordt verwezen naar F. A. Hoefer. Mededeelingen omtrent het Oude Loo en den Cannenburch, uitgegeven door de Vereeniging Gelre.

is zelfs zóó groot geweest, dat men de geschiedenis van den Cannenburch van vóór dien tijd vergat en ten onrechte soms beweerde, dat hij er de bouwheer van was. Zelfs heden ten dage treft men nog schrijvers aan, die klakkeloos dergelijke mededeelingen naschrijven. In de muren van het gebouw weerspiegelt zich echter zijn geschiedenis en zooals wij zien zullen, vindt men er deelen aan van vóór Marten van Rossem, van tijdens den Maarschalk en van na hem. Lang werd op het kasteel de schedel bewaard van den man, voor wien zoo menig een beeft. Sinds 1883 bevindt zich die schedel op het Museum te Arnhem. Maar al vindt men er thans noch zijn zadel, noch zijn sjerp, die men er vroeger ook bewaarde, toch hangt in de hal nog het merkwaardige portret van den Maarschalk, waarnaar de leermeester van Casper Netscher, Henryck Coster, de beeltenis maakte voor het boek van Pontanus, „Historia Gariae”.

Wanneer wij nog vermeld hebben, dat het kasteel in 1590 door de Overijselaars werd ingenomen, dan hebben wij de twee feiten — 1372 en 1590 — uit de krijgsgeschiedenis van het slot medegedeeld. De geschiedenis van den Cannenburch reikt hooger op, dan de namen van zijne bezitters, het wordt eerst 1387 voordat wij stellige berichten hieromtrent krijgen, maar dan gaan deze ook door tot op onzen tijd. Voor hen, die zich gaarne vermeien in al die namen, zullen wij in het volgend nummer de lijst geven.

Voor hen die bescheidener eischen stellen, is het wellicht voldoende te weten, dat het kasteel achtereenvolgens door erfenis in verschillende handen overging, totdat Dirk van Keppel het in 1535 aan Karel hertog van Gelder verkocht, die er in 1543 Steven van Rutenborch mede leende. Door aankoop kwam het in bezit van Seger van Arnhem, die korten tijd gelijktijdig het Loo, het tegenwoordige Oude Loo, en den

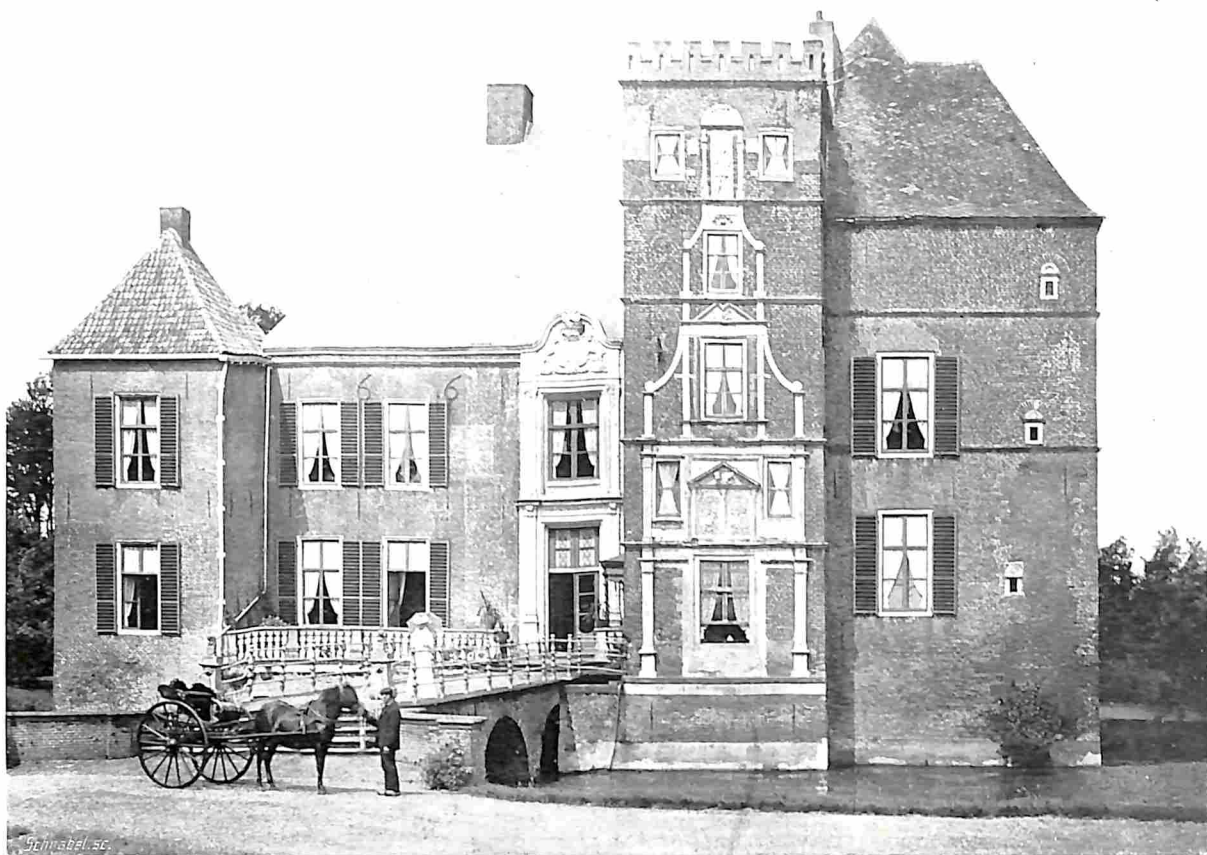

Foto Aug. F. W. Vogt.

DE CANNENBURCH. ZUIDZIJDE.

Cannenburch bezat. Hij droeh den laatstgenoemde over aan Marten van Rossem. Dit feit gaf aanleiding tot het verhaal, dat Marten van Rossem ook eens eigenaar van het Oude Loo was. Van de van Rossem's kwam het slot de Cannenburch in het geslacht van Isendoorn à Blois, waarin het tot 1881 bleef. Tegenwoordig is de Cannenburch eigendom van Dr. R. Cleve.

(Wordt vervolgd).

F. A. HOEFER.

Foto Aug. F. W. Vogt.

DE CANNENBURCH. NOORDZIJDE.

Foto Aug. F. W. Vogt. DE CANNENBURCH VAN HET ZUID-OOSTEN GEZIEN.

UIT VROOLIJKER DAGEN.

DE BEDSTEE. 1)

HET is al zeker wel een à twee en twintig jaar geleden, toen dat gebeurde, waarvan ik nu een verhaaltje maak. Bij 't terugdenken aan zoo'n lang vervlogen tijdperk van mijn leven, dat een deel van mijne jongensjaren uitmaakt, lijkt me het heden een vreemd land, dat niet het mijne is en werd, en dat ik na een langen bangen tocht met wonderlijke avonturen bereikte.

Zoo'n tijdvak van je jongensjaren is toch werkelijk wel als je eigen landje, waar goeie oudelui leefden, die knorrend zorgden, klaagden en ook wel eens een weinig kostbaar feestje bereidden; waar een pak slaag geen zeldzaamheid was, en 't karig zakgeldje, begeerig verwacht, den Zondag tot een feestdag maakte. O, zoo'n Zondag, dag van geneugten, dag zonder school, dag van „t potje bier”, op de wandeling buiten de stad in een klein onooglijk kroegje, dat wij grootscheeps „de soos” noemden, genoten, met vrienden, die ook ieder vijf en twintig centen op zak hadden, zoo'n Zondag heb ik niet meer beleefd sedert mijn snor, als een streepje vuil, eindigend aan beide zijden in puntjes, venijnig scherp en hard als pennen-punten, mij een gevoel van mannelijke schoonheid trachtte op te dringen.

Als ik aan den uitgang van de kerk op de vrienden wachtend, hen eindelijk allen bij elkaar had, werd de afspraak gemaakt, hoe den heelen langen namiddag, van één tot vijf uur, te gebruiken en dan stonden de vrienden, somtijds al om kwart voor éénen, op straat om mij te fluiten, als ik nog bezig was de manier uit te denken, waarop ik mijne achtste boterham zou machtig worden, zonder dat moeder's aandacht te veel op de achtste snee brood zou vallen, en mijn aarzelend uitgestoken hand tegenhoudend zeggen: „t Is nu wèl hoor!”

Deze weinig hongerstillende meening van moeder was toch wel de juiste, want de boterhammen hadden veel van broodblokken, die vrachtpaarden worden voorgesneden door een coulant vrachtrijder, en omdat er behalve mij, nog vijf gezonde broers met een onrustbarende honger, en magen als papiermanden, om den vaderlijken disch zaten, die zoo dikwijls ze maar konden, met de handen naar den broodbak reikten, was de meening van moeder „dat 't nu wèl was” zeer begrijpelijk.

Een vreemd verschijnsel, voorkomend bij mijne vrienden, was, dat zij er de voorkeur aan gaven door fluiten van een bekend wijsje op straat mijne aandacht te trekken, inplaats van aan te bellen aan huis, en mij door de meid te laten roepen.

Ditzelfde verschijnsel deed zich ook bij mij voor en daar de geschiedenis van mij gewaagt als van een „kwajongen van de ergste soort”, zoo denk ik, dat dit verschijnsel veroorzaakt werd door een kwaad geweten, dat het raadzaam vond mij liever buiten de woningen van Pa's en Ma's te doen blijven, „Je kon nooit weten!”

Als ik 't fluiten buiten gehoord had, dan begonnen de voorbereidende maatregelen om ongehinderd de deur uit te komen, want dat ging zoo maar niet zonder moeite; er waren heel wat hinderpalen uit den weg te ruimen, en alle diplomatische talenten, waarover ik te beschikken had, waren noodig om mij ongehinderd bij de gelukkigen te brengen, die al vrij op straat waren, buiten de leidende zorg van vader en moeder.

Eerst liet ik ze daar buiten maar fluiten, ik wist nu eenmaal,

1) Uit een te verschijnen bundel.

dat ze voor de deur op straat mij wachtten; onmiddellijk opstaan bij 't fluiten had veel kunnen bederven, en niemand lette er op, als je maar rustig bleef zitten. Dan, na een poosje wachten, had ik dikwijls succes met plotseling opstaan en haastig zeggen: „O ja, ik heb afgesproken met Kees”, alsof me die afspraak, Goddank, plotseling weer in den geest kwam, nadat zij mij als eene kleinigheid, iets van geen beteekenis, totaal ontgaan was.

Dat er behalve Kees ook nog drie bengels van de partij waren, over wie bij de verschillende ouders en voogden de meest bedenkelijke geruchten de ronde deden, werd met zorg verzwegen. Dit wil nog niet zeggen, dat Kees bij de overheden te boek stond als een voorbeeldig jongmensch, of dat hij werkelijk deze qualificatie verdiende; Kees gold integendeel, min of meer, als de hoofdmans van onze bende, maar hij kon thuis wel genoemd worden, omdat hij geen reputatie had. Ze wisten thuis, dat ik met Kees veel uitging; ook in de gezinnen, waarin mijne vrienden leefden, werd Kees' naam herhaaldelijk genoemd, maar iets zekers omtrent familie of afkomst wist niemand.

Zijn vader, die in Indië woonde, werd door Kees beschreven als een soort Oostersch vorst, die behalve over leven en

dood in het verre land, ook scheen te beschikken over een ruime beurs; dit laatste werd door ons afgeleid uit Kees' ongehoord groot zakgeld, en uit de bijna eerbiedige toegevendheid, waarmee Kees door zijn gastheer, een gymnasiumleeraar, werd behandeld.

De toegevendheid van den leeraar ten opzichte van Kees werd door dezen zoozeer gewaardeerd, dat hij, waar hij maar kon en zoo erg 't hem mogelijk was, den vleugel uithing; toch werd bij mijne familie, en die van mijne andere vrienden, niets bekend van de euvels van Kees; alléén onze tuinman kende hem, of althans scheen hevig op hem gebeten, wat moest blijken uit zijne woorden, mij op een zomerdag, toen hij het gras maaide, toegebeten: „Als ik die één kameraad van jou, die één lilleken blauwen eens te pakken krijg, dan sloai ik 'm z'n arses in.”

Den titel waarmee onze tuinman Kees vereerde, zal ik maar niet herhalen; in het oude testament komt de naam voor van de stad, door Jehova door middel van vuur en zwavel vernield, wier inwoners, zonder dat de bedoeling tot schelden voorzat, elkaar aldus mochten noemen.

Op den Zondag, waaraan ik dit verhaaltje ontleen, had ik het fluiten op straat al gehoord en ook de tweede oproeping. Ik was al opgestaan en had gezegd, zoo blankweg als iemand, die volkomen vrij is in zijn doen en laten. „Zie zoo, nu ga ik eens wat wandelen”. Ik had zelfs al goeden dag gezegd en was juist op het punt, gemaakt langzaam, de kamerdeur uit te gaan, toen mijn vader me toeriep: „Je moet eens met Jan van Galen gaan wandelen, ik heb zijn vader beloofd, dat jij hem vanmiddag zoudt komen halen”. Al vond ik de uitnoodiging door mijn vader gedaan eene onbescheidenheid van de ergste soort, door niets liet ik merken hoe onaangenaam mij het opgedrongen gezelschap van Jan was, zelfs antwoordde ik, eene zekere mate van opgewektheid voorwendend, „Da's goed, Pa”, en ging de kamerdeur uit.

Jan van Galen gold bij vaders en moeders als een modelzoon, die ons voortdurend tot voorbeeld werd gesteld; volgens de verhalen van mijne moeder beschikte Jan over volmaaktheden, die hem rijp maakten om gecanoniseerd te worden. Zijne voorbeeldige geknielde houding in de kerk, zijn vurig gebed, zijn ontembaren lust in biechten, zijn zedige en correcte houding op straat, zijn onberispelijk gekleed zijn, zijne liefde voor zijn pa en ma en vooral zijn hoffelijk gedrag jegens zijn zusje, waren o.a. de deugden van Jan, waarvan het gemis ons al zoo dikwijls was verweten, dat we besloten hadden den volmaakten jongeling, als we hem eens te pakken konden krijgen, een dracht slagen toe te dienen, zooals hij er zeker nooit een van zijn vader kreeg.

Kees vooral had een heftigen afkeer van Jan en gaf daarvan blijk door dezen, waar hij kon, te sarren; nu eens gaf hij hem een harden slag op de posteriores die verlokkelijk bolden onder een strak gespannen broekje, dan weer smeerde hij met natte vuile vingers dikke strepen op Jan's boord, die zonder eene dergelijke bevuiling, steeds een week lang, kraakzindelijk werd gedragen; eene liefkoosde plagerij van Kees bestond hierin, eerst als wilkende verzoenend optreden, met Jan een poosje zoetjes keuvelend saam te loopen, hem ter plaatse waar een hond of zoo, zijne trage vochten had afgescheiden staande te houden, en hem dan plotseling met een duwtje of een ruk zoo te bewerken, dat Jan met den voet in 't vuil terecht kwam.

Kees' vreugde kende geen grenzen als de zoete Jan half huilend en scheldend „leelijke roetmop”, aan den trottoir-band trachtte zijn schoeisel te reinigen.

Sombere voor gevoelens van mogelijke, zelfs waarschijnlijke onheilen die dezen Zondagmiddag brengen kon, schenen op mijne jonge trekken een uitdrukking van grooten ernst geteekend te

hebben, want, toen ik op de straat gekomen, op mijne wachtende kornuiten toetrad, riep Kees: „wat kijk je zuur, mag je niet mee?”

Er was alle reden tot bezorgdheid voor me; gedurende de laatste week waren, kort na elkaar, verschillende mijner euveldaden aan den dag gekomen; ik had een geliefkoosde peer mijns vaders, die ik al dagen lang begeerig had aangekeken, opgegeten; al twee Zondagen achter elkaar had ik in de kerk „op de beer” gezeten, door het dubbeltje stoelengeld ten eigen bate te gebruiken, de koster die mij niet meer „goed” vond voor grootere bedragen, had mijn vader tot betalen aangemaand, ook bij Jans onze meid, had ik eene leening gesloten en het bedrag daarvan had zij gevonden uit de fondsen, die het huishoudboekje opleverde, daarin had zij den post geboekt als „jongenheer geleend 12½ cent”: ik had me eens ziek en onpasselijk gevoeld, en had deze ziekte verklaard, als te zijn voortgesproten uit het inademen van de mufte lucht op school, terwijl mijn vader deze ziekte in verband bracht met het op wonderlijke wijze, geheel van zelve, verdwijnen zijner halve en nog rookbare eindjes sigaren.

De blikken mijns vaders waren dan ook, gedurende de laatste dagen, dikwijls bedenkelijk lang op mij gericht, en uit ervaring wist ik dat deze belangstelling niet enkel veroorzaakt werd door bewondering voor zijnen braven jongen, maar dat zij plotseling zou eindigen op gevoelige, voor mij zeer onaangename wijze.

Ik had mij ernstig voorgenomen door een, mijne zwakke krachten in aanmerking genomen, behoorlijk gedrag de gevaarlijke aandacht van mijnen vader van mij af te wenden, hoewel het toch een merkwaardig verschijnsel was, dat steeds na het maken van een dergelijk voornemen, het noodlot er een duivelsch genoeg in scheen te hebben, mij dan eerst echt voor een kolossaal wanbedrijf te zetten.

De vraag van Kees „mag je niet mee”, beantwoordde ik dan ook zeer mistroostig en onwillig met: „jawel, maar nou moet ik die stomme Jan gaan halen”.

Eerst een oogenblik stilte bij allen, dan Kees nijdig „wel verd... die flauwe bl...!”

Een der oorzaken van onze bewondering voor Kees was, dat hij zoo royaal kon vloeken, dat vonden wij een benijdenswaardige eigenschap in hem, hij kende een heele litanie van vloeken en uit het vuurwerk van zijne levendige verhalen, spotten zoo nu en dan als vuurpijlen zijne vloeken op. Wij dorsten dat zoo niet te doen vanwege 't biechten en de angst, dat de duivel je wel eens plotseling bij de haren naar de hel kon slepen.

„Je doet het eenvoudig niet”, zei er een na Kees' nijdigen uitval, „je zegt dat je 't vergeten hebt.”

Deze raad scheen mij zeer opvolgenswaard; er bestond een kans dat mijn vader dien van Jan nog in de eerste dagen niet zou spreken, tijd gewonnen was al veel in deze benarde omstandigheden, maar zeker was, dat als Jan en Kees een heelen middag bij elkaar moesten zijn, er groote dingen stonden te gebeuren. Daar schoot mij te binnen, dat mijn vader en moeder den avond van dien zelfden dag, bij de familie van Galen zouden gaan kaartspelen, en als ik had vergeten den braven Jan te halen, dan zou 't er dien avond al dik voor me opgezeten hebben.

In dezen nood bleef mij niets anders te doen over, dan Kees ten opzichte van Jan zachter te stemmen, en hem te verzoeken, den zoeten jongen van middag, voor één keertje, met rust te laten. Maar Kees zag er niets in, en na een poosje bemerkte ik, dat hij het genoeglijk scheen te vinden, dezen middag eens ongestoord, op de hem eigenaardige wijze, met Jan te mogen verkeerden.

Met een zeer bedrukt gemoed ging ik op weg naar Jan's huis, de drie vrienden waren eerst wat achter mij gebleven, en ik voelde, dat ze elkaar van pret in de ribben stootend, al vooruit genoten van de traktatie, die de uitnoodiging mijns vaders hun dezen middag brengen zou.

Aangekomen voor de deur van Jan's huis, bleven twee vrienden en ik staan; Kees liep door, terwijl hij lachend riep: „ik zal maar even wegblijven, anders gaat 't schatje zeker niet mee”.

Toen de deur, nadat we gebeld hadden, was opengedaan door eene ouwe dikke meid, die er ook al erg braaf uitzag, en ik zoetjes gevraagd had „of de jongeheer Jan mee mocht gaan wandelen”, verscheen de genoodigde al gekleed, geheel in de puntjes, en het leek wel of ze hem zóó uit het kijkraam van een kleerenmagazijn gehaald hadden: een wandelstokje met zilveren knop hield hij netjes in het midden, horizontaal in de hand, en wat mij en mijne andere vrienden met diepe minachting vervulde, hij had parelgrijze handschoenen aan. Zijn ouweheertjes aanroep: „Zoo, heeren, zullen we nou maar eens gaan kuieren”, werd met zwijgen beantwoord; zwijgend gingen we de deur uit, en we waren een paar honderd passen verder, toen Kees' stem gemaakt vriendelijk en welwillend, achter ons klonk: „Zoo, zoo, en hebben jullie 't schatje ook eens meegebracht?” Jan's zelfbewuste houding van zich voelend net persoon was plotseling verdwenen; hij deed onhandig en scheen zich in zijn vel niet meer thuis te gevoelen.

Tot mijne niet geringe verbazing zei Kees verder niets, en liep gewoon met ons verder, behoorlijk meesprekend; hij vloekte niet, smiet niet met steenen naar de honden, en ook de andere vrienden schenen beïnvloed door Kees' gedrag en stapten rustig en regelmatig verder.

Toen we al een poosje buiten de stad gewandeld hadden en ik Kees even aankeek, zag ik, dat hij achter Jan's rug zijn hand naar zijn mond brengend, een drinkgebaar maakte, waaruit ik onmiddellijk begreep: „We moeten naar de soos”.

Nu vond ik dat we al lang genoeg zoet geweest waren; ik kreeg

al zoo'n flauw gevoel om en bij de maagstreek, een gevoel dat me altijd drukte, als mijn vrije tijd zoo maar voorbij ging, zonder dat er iets gebeurde.

Hoe Jan echter te overtuigen van de noodzakelijkheid van het bezoeken onzer soos! Jan had geen geld op zak, schuwde herbergen plichtmatig, rookte nooit; Jan zou dan ook niet zóó maar te bewegen zijn zich te laten introduceeren in onze club, die vergaderde in „de gebraden aal” bij Jaspers.

Op Kees' drink-handbeweeg had ik met een knipoogje van best-verstaan-hebben geantwoord en was daarna met Jan, een beetje vlugger dan de anderen loopend, vooruitgegaan, al door over koetjes en kalfjes keuvelend en met belangstelling luisterend naar wat Jan zei; het flauwe gevoel in en om mijn maag was verdwenen, we zouden ten slotte wel in de soos terecht komen, er zou dan toch iets gebeuren.

Als zoete jongens wandelden we verder in de richting van „de gebraden aal” en dit zeer bescheiden restaurant al meer en meer naderend, liep ik me te verkneukelen van plezier bij de gedachte aan de welgeslaagde poging Jan bier te laten drinken, in een heusche herberg, en misschien wel een Indisch strootje, Kees' specialiteit, te laten rooken.

Toen 't gevoel van vreugd en al het buitengewone waaraan ik me zou vergasten, na overtuigende redevoeringen, die het gif der verleiding druppelsgewijs in het gemoed van Jan, zouden hebben gegoten, mij te machtig werd, keek ik even om naar Kees, een mal gezicht trekkend.

Ik merkte op, dat Kees in druk gesprek was met de anderen, maar merkend, dat ik hem aanzag, zijn gesprek afbrak en mij blankweg aanziend, begon te fluiten. Dit gedrag van Kees wekte onmiddellijk mijn achterdocht op, hij had een plannetje met de andere vrienden, dat hij voor mij verborgen hield, en zeker wist ik dat dit plan ten doel zou hebben Jan in de benauwdheid te brengen; naar alle waarschijnlijkheid zou het gevolg voor mij zijn, dat het lang geduchte pak slaag eindelijk eene pijnlijke gebeurtenis in mijn jonge leven worden zou.

Ik had mij juist voorgenomen even een apartje met Kees te hebben en bij hem om inlichtingen aan te kloppen omtrent zijne voornemens, toen de stem van Jaspers ons al vriendelijk uitnoodigend toeklonk: „Zoo komen de heeren eens 'n potje bier hoale?”

Jaspers stond breed-uit, vast als een standbeeld in de deuropening van zijn kroegje; hij was een groote kerel van over de zes voet, in zijn zwarten kop vol haar aan schedel, kin en wangen glommen een paar glimmende oogjes, maar even pinkelend tusschen de half gesloten oogleden. Voor de wereld was Jaspers een niet ongevaarlijk individu, omdat hij stroopte en met smokkelaars heulde, voor ons was Jaspers een goedaardig gastheer, die onze genegenheid gewonnen had, omdat hij ons betitelde met „heeren”, zijn pet wel eens afnam, als wij vertrokken en ons wel eens ernstig ondervroeg: „Hoe staan de zoake?”

Die vraag van Jaspers had ons al menig extra glaasje bier gekost, immers deze vraag werd altijd beantwoord met een zinnetje in een zucht gesproken als: „Och, dat gaat nogal, 't kon beter”, waarop Jaspers onmiddellijk ten antwoord liet volgen: „Nou, mè mijn is 't maar donderen, as de heere nie nou en dan es bij me kwamen, was 't heelegaar niks”.

Jaspers zag ons voor vol aan, beschouwde ons als kapitaalverschaffers van zijn affaire, Jaspers moest gesteund worden en dus maar weer een „potje” bier besteld; Kees vond Jaspers „een door en door fatsoenlijk man!” en Kees wist 't.

Jan keek Jaspers verwonderd in 't gezicht en zag daarna mij vragend aan, opheldering verlangend omtrent dit buitengewoon geval; een kroegbaas van zoo ongunstig uiterlijk als onze brave Jaspers, die in zijn hemdsmouwen staand voor zijn schunnig herbergje, ons scheen te kennen en familiaar uitnoodigde op een „potje bier”.

„Nou,” zei Kees, „dat konden we wel eens doen”, en den huichelaar uithangend, vervolgde hij tot Jan: „Jij gaat zeker mee?”

Als ging mij die vraag van Kees volstrekt niet aan, bleef ik schijnbaar niet luisterend en aandachtig naar de wolkend turend staan, maar in mijn borst ontstond en groeide een groot gevoel van vreugde, zoodat het me moeilijk werd mijne houding van weinig belangstellende in hetgeen stond te gebeuren, te bewaren en het niet uit te brullen van plezier, rond dansend als een jonge hond.

Verbeeldt je, 't schatje in de kroeg!, 't schatje ongehoorzaam aan de bevelen van zijnen strengen Pa. Och, och! dat was toch te kostelijk. En dan, wat al voordeelen zou deze kroeggang ons bezorgen. In voortdurende knechtschap van ons clubje zou de boosdoener voortaan zijn dagen slijten; hij zou niet meer durven klikken, want als een steeds dreigend gevaar zou de ontdekking van dezen gang naar de kroeg hem het zwijgen opleggen.

„Ik mag geen bier drinken van Pa”, zei Jan schuchter op Kees' vraag, en meer durvend, liet hij er op volgen: „Ik lust het ook niet.”

„Nou, drink dan wat anders,” liet Kees er onmiddellijk op volgen.

Verbaasd zag ik Kees in 't gezicht; wat anders; wat zou er nou anders voor Jan bij Jaspers te vinden zijn als bier, dat vijf centen per glas kostte. Ja, er was jenever, brandewijn, citroen, parfait amour, anijs, cognac, maar dat waren lekkernijen, die we ons voorstelden eerst in de komende jaren te proeven.

(Slot volgt).

JOS. M. VAN MENS.

EEN TOLTEKEN-PALEIS IN MITLA. (GERESTAUREERD).

WONDERE OUDHEDEN.

WIE durft zeggen, — mocht het zelfs bij grove benadering maar wezen —, hoe oud het volk is, dat een Diaz tot natie opbracht? Welke de geschiedenis is van het Mexico vóór er de Azteken, vóór er de Tolteken kwamen? Hoe het daar was onder bouwers van pyramiden en van gigante heidentempels en luxueuse paleizen?

Wel iets weten we, hebben we gevonden hier en daar, maar 't is zoo bitter, bitter weinig.

Wel kunnen we als vast aannemen, dat eeuwen vóór Christus' geboorte Mexico reeds zijne steden, zijne tempels, zijne gerechts-hoven, zijne wetten, zijne beeldhouwkunst, zijne tuinen, zijne goud- en zilver- en kopermijnen moet hebben gehad.

Maar verder?....

Wat weten we dan meer?

Beter, — althans niet geheel in 't donker, — staan we tegenover Tolteken en Azteken. Van hen zijn ons ten minste nog teeken-geschriften gebleven, we weten dat de eersten in 648, de laatsten in 1196 verschenen, we spreken van het land Anahuac — dat nu Mexico heet — met Tenochtitlan als hoofdplaats en eerste

tempelstad, we kennen iets van hunne koningen, van Ixtilochtli en Netzahualcoyotl, van Xolotl en Nezahualpilli, we zijn 'n weinig thuis in den keizerstijd der Moctezuma's. Tot we dan na 8 November 1519 de „conquistadores" er weten, de Spaansche veroveringshorden onder Cortez, de Christenbarbaren, die er kwamen rooven en verkrachten en branden en verlieverlijken.

Die er de vanden ook tegelijkertijd werden, in dom opgevoerd fanatisme zoo goed als alle kunstwerken, — tempels, afgoden, paleizen, tuinen, beelden, — vernielden.

Aan wie wij 't juist te danken hebben, „dat" we zoo weinig maar van het land Anahuac en zijn wondere ontwikkeling weten, doordien ze, wat er aan tabletten en schriftsteenen en hieroglyphen gevonden werd, zonder eenige piëteit bekrasten en verbrandden en tot schier niet meer te herkennen gruisel sloegen.

Beschaving die er van Europa kwam!

Sequamur Crucem in hoc signo vincemus!

Toch, — enkele relieken* wel zijn ons gebleven in Mexico, die merkwaardig getuigen van dat pre-historische tijdperk, van die heiden-civilisatie. Monumenten welke ons in hun karakter terstond al doen zien hoe ver vooruit in ontwikkeling deze oude rassen moeten geweest zijn boven eenig ander in Noord-Amerika, daarbij ons eigenaardig sterk herinneren aan de primitieven van Egypte en Hindostan.

Ruïnen van steden, tempelfragmenten, paleizen, pyramiden, restanten van vestingbouw, afgodsbeelden, teekengeschriften, waarvan wij niets, niets weten, archaeologische schatten waarover 't diepste duister ligt, — maar waarom trent wij gissen, zwak vermoeden, dat ze, minstens 'n twee duizend jaar oud, van de Tolteken afkomstig zijn.

Tula, Mitla, Palenque, Yucatan, Oaxaca, Cholula, — nog overal zijn daar die majestueuze antieken, die wondere hieroglyphen, die machtige pyramiden bewaard, — soms nog niet eens volkomen door ons vrijgelegd, soms ten deele maar onderzocht.

Zooals bij Palenque waar, in de dichte tropische wouden van Chiapas onder gevallen stammen en overdekt schier door mossen en lianen, de ruïnen van een pre-historische stad werden gevonden; bij toeval doordat — omstreeks 1750 — eenige Spanjaarden in het zuiden van Mexico reizend, een inboorling troffen die hun van mysterieuze „steenen huizen" sprak, — „casas de piedras", welke ver het binnenland in waren verborgen, en er hen heen brengen wilde.

Onderzoeker op onderzoeker is er geweest

ZAPOTECA AFGODSBEELDJES. (OAXACA).

nadien, — nog kennen we de Palenque-rijksdommen gebrek-kig maar, weten we absoluut niets van hunne uitgebreidheid. Of waarlijk — zooals volgens enkele schrijvers — deze oude Tolteken-stad driemaal de grootte van Londen kan hebben gehad?

Die brokstukken echter welke wij onderzochten, waarvan wij iets „kunnen” vermoeden, zijn bijzonder belangwekkend. Zoo zijn daar tempels van wonderlijke schoonheid. Eén daarvan is gebouwd op een pyramide van bijna vijftig voet hoog met een grondvlak van driehonderd bij tweehonderdvijftig. Er zijn poorten en kamers en altaren en muren bedekt met fijngeteekende hieroglyphen en „stucco”-versieringen en kunstig gebeitelde tabletten. En waar nog trappen bestonden die opgingen naar torens van 'n dertig tot vijftig voet daarboven.

Toen Cortez, de „conquistador”, met zijn legertje van ruitjerij en arquebusiers de eerste maal Cholula — niet ver van de Azteken-hoofdstad — binnentrok, vond hij daar een heilige bedepplaats, 'n Mecca, waar duizende pelgrims van ver, ver weg neerbogen voor de tempels hunner steenen goden en waar immer laaiende vuren hunne geuren spreidden van kostelijke etherische gommen en harsen en kruiden.

En hij telde er vierhonderd torens — twee, soms maar één, voor elken tempel — terwijl hoog daarboven, op een geweldige pyramide het hoofdaltaar lag. De weelderige tempel van „*Quetzalcoatl*”, den mystieken „god van de lucht” wiens grillige beeltenis er stond, 'n mijter boven het zwart gelaat, 'n halsketting om van puur goud, oorbellen van turkois-mozaïek, 'n juweelen schepter in de ééne hand, in de ander 'n zonderling kleurig schild, — 't zinnebeeld van zijn macht over de winden.

Door wien, in welken tijd, was deze reuzenpyramide gebouwd? 'n Pyramide, geweldiger dan welke ook in Egypte! Met een hoogte van honderd zeven en zeventig voet bovengronds en basislijnen van meer dan duizend voet of... tweemaal zoo lang als de groote Cheops!

Zeker vóór de komst der Azteken daar, was er het wonder al. De legende zeide er van, dat het gebouwd was door een geslacht van reuzen, afstammend van de overlevenden van eenen zondvloed, in wier voornemen het lag hunne pyramide hemel-hoog te maken, waardoor zij zich echter het misnoegen der goden op den hals haalden en met vuur door dezen werden gedood.

Een legende inderdaad, welke verrassend overeenstemt met de Chaldeeusche en Hebreeusche vertellingen van den Zondvloed en den Toren van Babel.

Als een heuvel, de vier hellingen begroeid met boomen en boschjes en wilde bloemen tusschen hoog zijg gras, leek mij de pyramide nu, — een berg van klei en kalksteen, waaraan van terrassen niets te vinden meer was.

Der „conquistador” en” gewoonte getrouw, was terstond al wat „*Quetzalcoatl*”-tempel heette, met den grond gelijk gemaakt en ook al wat daar aan hieroglyphen bewaard werd, vernietigd, helaas.

Weg moesten zwart gezicht met mijter en turkois-mozaïek oorbellen, weg moesten juweelen schepter en zonderling kleurig schild, weg de opkringelende rook en zachte kruidengeur.

Ze bouwden er de Nuestra Señora de los Remedios, het Christenkerkje, dat er nog heden staat, — hoog op de pyramide van Cholula.

* * *
'n Zevenentwintig mijl ten oosten van de hoofdstad, een antieke „stagecoach” naar het dorpje San Juan Testihuaca, een hartig Mexicaansch ontbijt op de plaza daar, 'n paar mijl verder nog te paard door lava en scherpnaaldige cacteen, — en wij vinden ons voor wéér andere, even mysterieuze relieken, voor de pyramiden van de Zon en de Maan.

Oudheden waarover nog zoo weinig door ons is te weten te komen, omdat weer alle teekengeschriften door Spaansch fanatisme vernield zijn. Toch, — dag en nacht staan er „*rurales*”, gouvrenements veld-politie, deze ruïnen te bewaken, nauwlettend er voor te zorgen, dat aan de opgravingen niet wordt geraakt.

Tweehonderd zestien voet hoog is „de Zon”, „de Maan” honderd vijftig, — doch sinds dit opmeten is echter gevonden, dat deze pyramiden zich ook ondergronds uitstrekken. Hetgeen archeologen sterk doet vermoeden, dat we hier weer te doen hebben met bouwwerken, welke de grootste Egyptische pyramide in afmetingen overtreffen.

En zoo zijn daar meer sporen nog, die wijzen op een prehistorische stad van reuzenlijnen, met tempels en muren en vestingen. Er is zelfs nog een citadel, — „*la Ciudadela*” — met muren van tweeën-dertig voet hoogte en over twee honderd voet dik weergevonden.

Inwendig kennen wij de ruïnen nog weinig, al zijn hier en daar in kleinere pyramiden en ook in „de Maan”, openingen gemaakt, die ons in kamers leidden, waarvan sommige muren in de schoonste kleuren waren versierd en beteekend.

Daaruit, — en ook uit het vinden van vazen en klei-maskertjes, wordt door onderzoekers sterk vermoed, dat nog vóór de Tolteken van het Noorden er kwamen, die stad van de Zon en de Maan er moet zijn geweest.

* * *
Van de Azteken, begrijpelijk, weten wij veel meer.

Wij weten hoe dezen geloofden aan 't bestaan van een Opperwezen, een Heer der Schepping, dien ze in hunne gebeden aanspraken als „de God waardoor wij leven”. Hoe zij weer Hem Zijne onder-goden gaven, — dertien hoofdgoden —, en daarnaast weer meer dan twee honderd kleineren, — bijgoden.

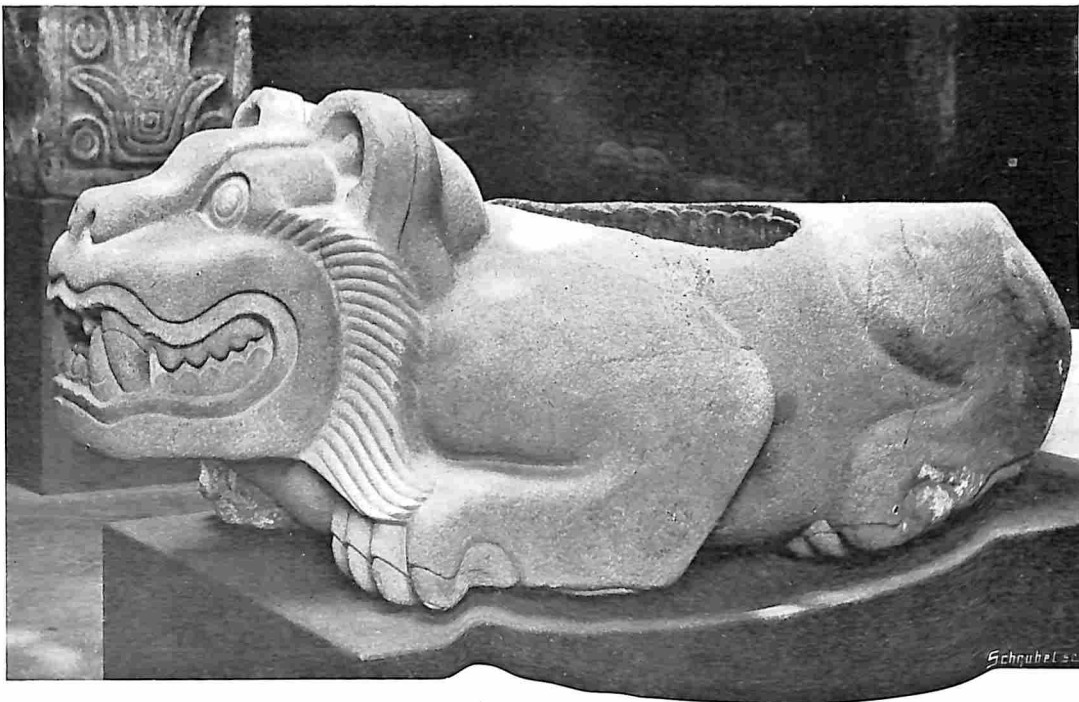
En dan kwam als hun eerste afgod, als de beschermer hunner natie, de vreeselijke *Huitzilopotchli*, de Mexicaansche Mars.

'n Bloeddorstig monster, welks beeltenis zij behingen met het kostbaarste der kostbaarheden, — welks tempels de hoogste, de statigste waren van alle hunne gebouwen, — welks altaren altijd bedekt waren met harten van honderden menschenoffers.

Huitzilopotchli, die volgens de merkwaardige mythe uit een maagd geboren zou zijn; van wien verhaald wordt hoe zijn moe-

RUÏNEN VAN EEN PRE-HISTORISCHEN TEMPEL.

STEENEN TIJGER, OPGEGRAVEN IN 1901 IN HOOFDSTAD MEXICO.

der, een godvruchtige vrouw, op 'n dag dat zij tempelwaarts ging, een bal in de lucht zag zweven van helkleurige veeren, welken zij opving en op hare borst wegstak. Hoe zij zich toen kort daarna zwanger voelde en eindigde met den gevreesden god te baren, welke — evenals Minerva — gewapend ter wereld kwam, een speer in de rechterhand, een schild in de linker, en het hoofd bedekt met een kam van groene pluimen.

(Zeldzaam curieuze overeenstemming weer met incarnatie-legenden van de Ganges, Thibet en China!)

Dan kwam de „god der lucht”, de edelmoedige Quetzalcoatl, die gedurende zijn aardsch bestaan het gebruik van metalen, landbouw en staatswetenschap moet hebben onderwezen.

Door een of andere reden echter was deze genoodzaakt Anahuac te verlaten, waarbij hij in Cholula stilhield, — wat zeer waarschijnlijk den bouw der Cholula-pyramide, (die ik reeds beschreef) ten gevolge zal hebben gehad. Aan de Golf van Mexico gekomen, nam Quetzalcoatl afscheid van zijn volgelingen, beloofde, dat hij met zijn afstammelingen hierna maals bij hen terug zou zijn, stapte in zijn bootje van slanghuiden en roeide den grooten oceaan op, naar het fabelland Tlapallan.

En trouw wachtten de Azteken op de terugkomst van dien zegenenden god, welke, geweldig van bouw, 'n blanke huid had, lang zwart haar en 'n golvenden baard, — een traditie waarmee het later succes van de „conquistadores” wel in nauw verband staat.

Afgaande zoo langs alle rangen van hoofd-goden en bij-goden komen we ten slotte aan de „penates” of huisgodjes, waarvan er kleine afbeeldingen zelfs waren tot in de armste woning.

Begrijpelijk dat er dus in Anahuac de noodige tempels, — „teocallis” —, werden gevonden. De meeste in pyramide-vorm als van oud Egypte, met vier of vijf terrassen, en trappen rondom, zóó dat men altijd eenige keeren den tempel rond moest vóór de top was bereikt, het opperterras waar één of twee torens stonden, veertig of vijftig voet hoog, met de heilige beelden, de vuur-altaren, en den bloedigen offersteen. Als in den tempel van Vesta, mochten ook hier nooit de vuren dooven, waarvan er, —

STEEN VAN TIZOC, OPGEGRAVEN IN 1791 IN HOOFDSTAD MEXICO EN VERMOEDELIJK EEN OFFERSTEEN.

naar gezegd werd — zeshonderd alleen reeds in de „teocalli” van Mexico brandden, en waardoor met die van andere heilige gebouwen in de stad, in den donkersten nacht zelfs alle straten schitterend waren verlicht.

(Slot volgt).

THEO DE VEER.

SCHAATSENZEILEN

WAT is eenvoudiger dan schaatsenzeilen: men bindt zijne schaatsen onder, neemt een stuk doek, dat men op een of andere wijze opspant en klaar is men. Wanneer men nu maar ijs en wind heeft, ruimte en moed, dan zeilt men honderd tegen een voor den wind af... maar niet in den wind op, daartoe behoort een weinig handigheid en juist dat heen en weer zeilen is het, wat de sport zoo aantrekkelijk maakt en waarom ik niet zoude willen ruilen met den Canadees met zijn toboggan, den Noor met zijn ski en den Davoser kurgast met zijn sleetje; zij allen gaan vliegensvlug berg af, maar... moeten loopen, of zich op een of andere wijze terug laten brengen, om weer van voren aan te beginnen.

Reeds in 1888, dus 21 jaar geleden, schreef Buttingha Wichers in zijn boek getiteld „Schaatsenrijden” op bladzijde 198:

„In de omstreken van Slikkerveer ziet men zeilen op schaatsen. Het daarvoor gebruikte zeil wordt vervaardigd door twee bamboesstokken, kruiswijze over elkander bevestigd, met zeildoek, ter grootte van 6 à 7 voet in 't vierkant, te overtrekken. Dit zeil hetwelk den vorm van een vlieger heeft, houdt men, evenals een wapenschild, met de armen stevig vast; men kan hiermede niet alleen vóór den wind in vliegende vaart over de vlakke voortsnelen maar ook tegen den wind op laveeren”.

Blijkbaar maakte hij gedurende de ijsfeesten, die aldaar in de jaren '86 en '87 gehouden werden, kennis met deze sport bij uitnemendheid, die toen toch reeds sedert jaren bekend was en voornamelijk beoefend werd door den heer Johs. Smit, die ook, op het gebied van zeilen te water, menig nieuw idee in praktijk bracht.

Het is vreemd, dat niettegenstaande deze sport reeds 20 jaar geleden hier in den omtrek bekend was, en op de sporttentoonstelling te 's-Gravenhage in 1892, o.m. een compleet ijszeil met een foto, die het zeilen aanschouwelijk voorstelde, werd ingezonden ter opluistering, de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* in haar nummer van 19 December 1903 nog te recht kon zeggen: „in ons land kennen we deze sport nauwelijks”.

Dit gezegde is nog steeds van kracht, niettegenstaande in 1904 op de wintersporttentoonstelling te 's-Gravenhage door den heer Johs Smit en mij opnieuw ijszeilen tentoongesteld werden.

De omstandigheid, dat de omstreken van Slikkerveer en Kinderdijk bij ijsgang bijna niet te bereiken zijn en dus gedurende dien tijd door geen vreemdelingen worden bezocht, zal wel mede oorzaak zijn van de weinige verbreiding, die deze sport bij uitnemendheid in ons land heeft ondergaan.

Hoe men in het buitenland de zeilen inricht, is mij niet bekend; wel zag ik voor jaren in een buitenlandsch tijdschrift eenige afbeeldingen van „schaatsenzeilers”, maar deze, (niet naar foto's genomen) kwamen mij zoo weinig echt voor, dat zij voor mij geene waarde hadden.

Eene vrij onbeholpen wijze van zeilen vind ik nog geboekstaafd; het is het volgende:

„In Denemarken gebruikt men bij het schaatsenrijden zeilen op den rug. Gemakkelijk is dit niet, maar de geoefende schaatsenrijder geniet met dit hulpmiddel ongeveer het gevoel van door de lucht te vliegen. Het zeil bestaat uit lichte, maar sterke stof, en is op een raam gespannen. Een dwars schuifje in het midden bevindt zich op de hoogte der schouders en daaraan wordt met twee over de borst kruislings loopende riemen het zeil aan het lichaam bevestigd. Twee andere stokken aan het benedeneinde houdt de rijder in de hand om te sturen. Is de wind te sterk, dan wordt het bovenste gedeelte, tegen den wind ingaande, natuurlijk alles opgerold en als eene parapluie in de hand gedragen. Wanneer men valt, valt men meestal achterover op het zeil en doet zich zelden pijn. Ook op de jacht komt deze wijze van schaatsenrijden zeer te stade, zelfs om hazen en vossen na te zetten”. (!!!)

Afgescheiden van de gecompliceerdheid van het boven beschreven toestel, heeft de arme zeiler natuurlijk veel te veel gewicht mee te nemen; het is toch niet aan te nemen, dat hij met zijn 6 stokken ongeveer op het gewicht onzer zeiltjes kan komen, die kant en klaar slechts 2½ K.G. wegen.

Hoe zoo'n „opgetuigde" stakker, die in iedere hand buitendien een stok heeft om te sturen, het moet aanleggen, om achterover (nota bene) vallende, „op een lichte en sterke stof", maar dan ten slotte toch zeker op het ijs, zich zelden pijn te doen, is mij natuurlijk, evenals u, lezer, een raadsel.

Daarbij komt nog, dat hij met dit gecompliceerde toestel blijkbaar niet laveeren kan en dus ook terug moet rijden of lopen.

Buitendien wordt bij deze wijze van zeilen een naar mijne meening, eerste regel van „schaatsenzeilen" overschreden en deze is „bevestig niets van uw zeil aan uw lichaam, zoodat ge op elk willekeurig oogenblik, uw zeil geheel los kunt laten".

Zij die zich door deze regels aangetrokken mochten gevoelen, een proef met schaatsenzeilen te nemen, en ik hoop dat het velen

zijn, kan ik niet genoeg aanbevelen bovenstaanden raad te volgen. Men vergete niet, dat men zeilende op schaatsen, schip en lading, mast en roer is, dat de snelheid bij eenige oefening zeer groot en het ijs niet altijd overal effen is.

Verschillende proeven heb ik genomen, o.a. door een sportriem om te doen, waaraan een soort sliphaak bevestigd was (zooals men deze in 't klein aan handschoenen ziet) en daaraan het zeil als 't ware op te hangen. Zoodra er zijdelingsche druk op den haak kwam, liet deze natuurlijk los en was het zeil weer vrij; zelfs dit heb ik als gevaarlijk nagelaten.

Een tweede regel is, dat alleen zij moeten zeilen, die goed rijden kunnen; zij, die niet stevig op hunne schaatsen staan, zullen van zeilen veel meer verdriet dan plezier hebben.

Een ijszeil, zooals het hier gebruikt wordt, is zeer eenvoudig en in vorm het best te vergelijken met een „sprietzeil" of een „emmerzeil", dat men al naar zijne persoonlijke lichaamskracht en grootte, grooter of kleiner kan laten maken.

Voor personen van middelmatige grootte, gewicht en gespierdheid, is een zeiltje, van vorm en afmeting als op bovenstaande afbeelding m.i.z. aan te bevelen. Dit zeiltje van sterk, dun katoen (lieft z.g.n. „swallow-wing") gemaakt, wordt rondom voorzien van een dun liketouwje, waarin aan de vier hoeken kleine koperen zeiloojjes ingesplitst zijn, waarmede het door middel van dunne lijntjes zeer strak gespannen wordt op twee kruislings gelegde Spaansch rieten stokken.

Drie punten van het zeil kan men blijvend vast binden: de vierde punt bevestige men door middel van een rijglijntje aan een zeiloojje dat aan een der einden van een stok vastgemaakt is, of men gebruikt daarvoor een riempje.

Op deze wijze kan men het zeil steeds strak aanhalen en na het zeilen heeft men slechts het rijglijntje of den riem los te maken waarna men het geheel oprolt.

Over eene vernuftige vinding, waarbij men van het op deze wijze gespannen zeil niets behoeft los te maken en het toch in elkaar kan rollen, misschien een andermaal.

Het gewicht van zulk een zeiltje is totaal $2\frac{1}{2}$ K.G. Wil men het netjes behandelen, dan schuift men het opgerold in een hoes van zeildoek, wat het gewicht slechts met een paar ons vermeerdert. Met dit gewicht netjes verpakt, kan men op schaatsen overal heen trekken en is niet, als met een ijsschuit, aan één water gebonden.

Men kan de zeilen grooter laten maken en er worden er hier gebruikt die grooter zijn, zij behooren evenwel slechts thuis in handen van zeer geoefende zeilers.

De vorm der schaatsen die men voor het zeilen gebruikt, is vrij willekeurig. Het best bevalt mij een zware friesche schaats geslepen volgens een cirkel van circa 9 voet straal. De nuttelooze punt voor op het ijzer, is er ter voorkoming van ongelukken, afgehakt. Rond geslepen schaatsen zijn aan te bevelen, omdat men daarop veel vlugger kan wenden en draaien, dan op vlak geslepen ijzers. Enkelen gebruiken zeer lange, rechte schaatsen, wat ik met het oog op bovenstaande ontraad. Snijdt men tijdens dooiweer (en dan zeilt het soms 't best) te diep in het ijs met gewone friesche schaatsen, dan kan men nog buitenslandsche kunstschaatsen met zeer dikke ijzers gebruiken en daardoor de draagvlak van het lichaam vergrooten. Teneinde de trilling die men zoo ontzaglijk kan voelen, wanneer men gedurende eenigen tijd over niet altijd even glad en effen ijs heenvliegt, zooveel mogelijk te verminderen, liet ik het hout mijner schaatsen beleggen met een 1 c.M. dikke laag geribde caoutchouc van de beste kwaliteit. Voor een groot deel neemt dit caoutchouc de trillingen op; evenwel niet in die mate als ik veronderstelde, dat het geval zoude zijn, zoodat het nadeel,

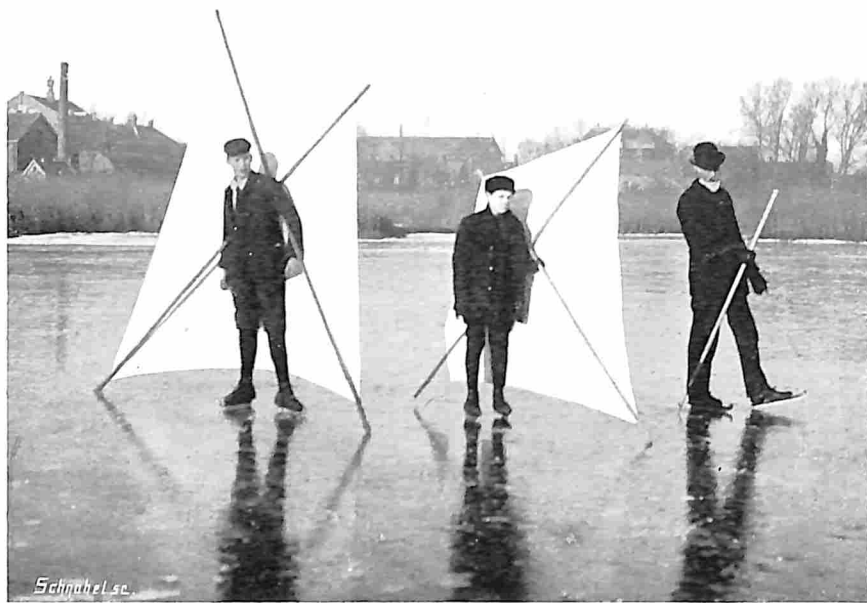
SCHAATSENZEILER IN RUST-STAND.

men gewoonlijk veel hooger „aan den wind komen", dan wanneer men voor het zeil staat; dit is de reden geweest dat men de zeiltjes wel gelijkvormig gemaakt heeft, zoodat men altijd achter het zeil kan blijven staan omdat men beurtelings den voorkant voor achterkant en omgekeerd gebruikt. Het drukkingspunt dezer zeiltjes ligt evenwel te veel naar voren.

De twee hier bijgaande afbeeldingen geven „Schaatsenzeilers" in rust-stand te zien. Hoeveel moeite ik ook gedaan heb om een goede foto te krijgen, „zeilende", is mij dit niet gelukt. Ervaren amateur-fotografen die het geprobeerd hebben, verzekerden mij, dat zulk een foto moeilijk te maken is en het beeld in elk geval veel te klein wordt om daarvan eenig nut te hebben bij het aanleeren.

Over de snelheid die men zeilende bereiken kan, is moeilijk te oordeelen; is het ijs glad, niet te hard, vrij van vuil en scheuren en de wind een topzeilskoelte, zoodat het zeil geheel tot zijn recht komt, dan komt men de snelheid der ijsschuitjes, die onder dezelfde omstandigheden zeilen, nabij. Met storm evenwel zeilen de ijsschuitjes nog, de schaatsenzeilers niet meer. Al zoude men ook zijn zeil kunnen blijven hanteeren, wat niet het geval is, dan zoude men merken, dat men bij de enorme snelheid door een soort duizeligheid bevangen wordt, waardoor men den toestand niet meer beheerscht en in gevaar zoude verkeerden.

Wanneer ik aan het bovenstaande nu nog toevoeg dat een ijszeiltje, geheel compleet, den ietwat handigen liefhebber op circa f 12.— komt te staan, dan meen ik alles te hebben mede-

IJSZEILTJES, KLEIN MODEL.

veroorzaakt door de enorme gewichtsvermeerdering van de schaatsen, niet opweegt tegen het daarmede te behalen voordeel.

Hoe men nu, gewapend met een ijszeil en op schaatsen staande, met het zeil moet omgaan, is moeilijk te beschrijven; het is een slag, evenals zwemmen en schaatsenrijden zelf, alleen is het veel gemakkelijker te leeren. Men begint het zeil aan de latten vast te houden, hoe, is onverschillig, mits de onderkant van het zeil horizontaal even boven het ijs blijft en de punt naar boven gericht is, zooals op de afbeelding is voorgesteld. Daarna laat men zich eerst maar eens vóór den wind aangaan; dat gaat gewoonlijk niet hard en men gewent aan de eigenaardige beweging van getrokken te worden. Tracht men dan van vóór den wind langzaam aan, ruim bij den wind te komen, dan voelt men onmiddellijk de kracht toenemen tot men half wind komt; buigt men nu al meer in den wind op, dan wordt het wat men noemt „al schraler" en staat men ten slotte stil, of slaat het zeiltje „tegen", wat voor den beginner wel eens een onaangenaam oogenblik is. Wanneer een goed rijder deze manoeuvre een paar maal herhaalt, dan zeilt hij heen en weer. Bij het laveeren staat men natuurlijk beurtelings achter en voor het zeil. Staat men achter het zeil, dan kan

gedeeld wat noodig is om deze prachtige voor Holland zoo geschikte sport te helpen verbreiden. Ons land, speciaal onze provincie, telt ze bij honderden, de gespierde en geharde goede rijders. Hun allen roep ik toe: „Beschikt ge over voldoende ruimte, probeert het ijszeilen, en komt ge na lange ondervinding tot andere resultaten, wat betreft den vorm, de grootte of de manier van toepassing van het zeiltje, wel, zet dan ook uw licht niet onder de korenmaat”.

Alblasserdam.

PIET LELS.

AARDSTERREN EN STUIFBALLEN.

(GEASTERS EN LYCOPERDONS).

DAT er onder de zwammen tal van bijzonder fraai gevormde voorkomen, mag, nu de kennis dezer interessante plantengroep zich meer en meer uitbreidt, wel als algemeen bekend verondersteld worden. Maar toch zal niet iedereen weten, dat er in onze bosschen en zeeduin en zulke hoogst artistiek gevormde soorten te vinden zijn, als de aardsterren. Wie met deze paddenstoelen wil kennis maken, moet zijn attentie richten op de meer zonnige, droge gedeelten van bosch of duin, plaatsen dus, waar in den regel niet zoo heel veel zwammen groeien. Daar kan hij, als hij veine heeft, de gezochte geasters vinden en wel hoogstwaarschijnlijk de fraaiste, hier afgebeelde soort, nl. Geaster triplex.

Wie dezen paddenstoel voor het eerst ziet, krijgt levendig de impressie van een sierlijk gebakje. Niet alleen herinnert de kleur, althans die van een jong exemplaar, sprekend aan taartjes-deeg, maar ook de vorm is precies die van een goed geslaagd confiseursproduct. De geheele ster steunt op 4 tot 8 omgebogen stralen; hierbinnen bevindt zich een sierlijk kommetje en middenin ziet men een peervormig bolletje, bovenaan eindigende in een fijn openingetje, het mondje. Zooals licht te begrijpen is, ligt de geaster niet los op den grond; door middel van een steeltje is hij bevestigd aan het onder de oppervlakte groeiende mycelium. Dit toch vormt de eigenlijke plant, terwijl de sierlijke zwam als niets anders dan het vruchtlichaam te beschouwen is.

Wanneer een aardster pas boven den grond komt, vertoont zij nog niet den fraaien vorm, waardoor zij zoo algemeen de aandacht trekt. Zij heeft dan een tamelijk wel bolvormige gedaante. Bekijkken we zulk een jonge plant wat nader, dan blijkt ons al spoedig, dat zij bestaat uit twee lagen en een binnenin gelegen sporenmassa. Van deze twee omhulsels is het buitenste verreweg het dikste en zelf weer samengesteld uit verschillende andere lagen. De binnenste hiervan noemt men de *collenchym* laag. Wat gebeurt er nu, als de aardster wat ouder wordt? Het buitenste omhulsel neemt water op uit den dampkring; daardoor zwelt de *collenchym* laag sterk op, en eindelijk wordt de drukking, door haar uitgeoefend, zóó sterk, dat het buitenomhulsel losscheurt en in verschillende slippen wordt verdeeld. Een deel ervan blijft bij Geaster triplex als een kommetje staan.

Op deze manier verkrijgen de aardsterren den mooien vorm, waardoor zij boven al hare verwanten uitmunten. Het binnenste hulsel, het peervormige bolletje, bevat de sporenmassa. Als de zwam rijp is, doet de geringste aanraking een bruin wolkje de lucht instuiven. Paddenstoelen, waarbij dezelfde wijze van sporenverspreiding valt op te merken, zijn de stuifballen. Weliswaar gelijken deze, oppervlakkig gezien, heel weinig op de geasters, maar toch zijn zij er nauw aan verwant. Het voor-

naamste verschil tusschen beide groepen bestaat daarin, dat bij de aardsterren het buitenomhulsel opspringt en zich omhuigt en bij de stuifballen niet. Een photo van een der meest algemeene soorten, nl. *Lycoperdon perlatum*, gaat hierbij. Naar deze fraaie zwam behoeft men in den nazomer en herfst niet lang te zoeken, want zij komt in zandige streken zeer veel voor. Het is ook een sierlijke paddenstoel, wit, geel of bruin van kleur en overal bedekt met fijne, spitse wratjes, waarvan de punten echter bij de minste aanraking afbrokkelen.

Als ze nog jong zijn, kunnen deze stuifballen gegeten worden. Zoodra echter de sporenklos niet meer een aaneenliggende, deegachtige, witte massa vormt, zijn ze ongeschikt voor het gebruik.

L. DORSMAN CZ

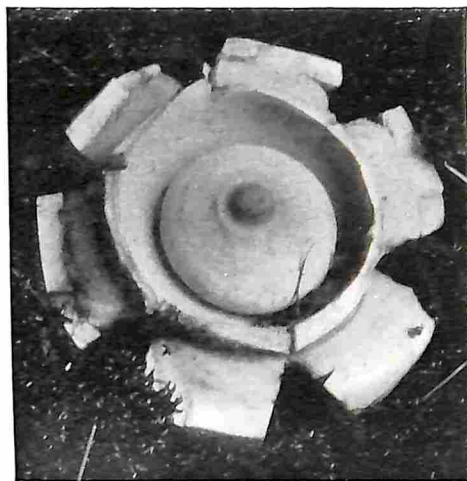

Foto L. Dorsman Cz

AARDSTER VAN BOVENGEZIEN.
(NAT. GROOTTE).

ARREN OF TIKKEREN?

Twee benamingen voor hetzelfde, welke dooreen gebruikt worden, of zuiver plaatselijk zijn; hier rijdt men met een ar, daar met den tikker. Oorspronkelijk kwam de arreslede of narrenslede in zwang, doordat de narrengilden er vermakelijke optochten mede hielden; de rederijkerskamers hadden in de zestiende eeuw hun eigen kamernar op de ijskermis. Het sierlijke slederijden met bontcostuum en berenhuiden getooid, de paarden met rinkelbellen en wapperende pluimen versierd, de slede vol snijwerk, verguld of beschilderd, dateert uit 't begin der 17de eeuw. Koning Hendrik III, die eenigen tijd Koning van Polen was, bracht te Parijs de Poolsche slee in de mode. Holland gaf in strenge winters reusachtig groote sledevaarten te zien. Een Leidsch genootschap hield in 1776 een allegorischen optocht in sleden, zooals wellicht nooit vertoond werd. Keurige afbeeldingen van de verschillende groepen en ridderstoeten, welke er deel van uitmaakten, waren dezer dagen te zien in de collectie Hartkamp, op een dier interessante tentoonstellingen van dezen bekenden collectionneur. Handen

vol geld werden soms uitgegeven in den vroegeren tijd, waar men elkander overblufte met rijk sledetuig; menige student stak zich er voor in de schulden, wat wij daar in het Panorama-zaaltje bevestigd vonden in het onderschrift bij een arrend afgebeelden student:

„Wonder boven wonder!
Een Nar in een Arreslee.
Wech Geld en Boeken!”

Deze mooie, doch zware sleden waren voor de hardrijderij met arren echter minder geschikt. De wedstrijd-slede was hoogst eenvoudig gebouwd: een zitplaats in den vorm van een bakje, ondersteund door enkele dragers, die op de ijzers stonden. Dit was de „tikker”, ook wel „kakstoeltje” genaamd, en waar het slederijden een wedstrijd-sport was, spreekt men nog altijd meer van „tikkeren” dan van „arren”.

G.

Foto L. Dorsman Cz.

AARDSTER VAN TERZIJD GEZIEN.
(NAT. GROOTTE).

Foto L. Dorsman Cz.

STUIFBALLEN.

SPIEGELING.

In 't venster van mijn buurman is een tuin...
In 't bochtig glas zie 'k schelle groene vlekken,
Die kringen of langwerp'g vierkant rekken,
Al naar de wind suist door den dichten kruin
Der wit-bethyrste blâre-boombazuin,
Waaruit doorvonkte groene wuivers strekken,
Die 't pad met wieglend schauwgewoel bedekken,
Nu 't avondlicht al schuiner valt en schuin.
Maar 't licht verdwijnt en scheemring komt nu ras.
Mijn buurman treedt aan 't venster, trekt aan 't koord
Van 't valgordijn... het valt met stroef gekras.
Hij steekt de lamp op, kleedt zich ongestoord,
En in den spiegel zie ik hem zijn das
Vaststrikken rond den hoogopstaanden boord.

J. WINKLER PRINS